

Soạn bài: Thuật ngữ

Soạn bài: Thuật ngữ

I. Thuật ngữ là gì?

Câu 1:

- a. Cách giải thích thứ nhất chỉ dừng lại ở những việc nên đặc tính bên ngoài của sự vật. Đó là cách giải thích hình thành trên cơ sở kinh nghiệm, có tính chất cảm tính.
- b. Cách giải thích thứ hai thể hiện được đặc tính bên trong của sự vật. Những đặc tính này phải qua nghiên cứu bằng lí thuyết và phương pháp khoa học.

Trong hai cách giải thích trên, cách giải thích thứ nhất là cách giải thích nghĩa của từ ngữ thông thường; cách giải thích thứ hai là cách giải thích thuật ngữ chuyên môn, đòi hỏi phải có tri thức nhất định về lĩnh vực hoá học mới hiểu được thấu đáo.

Câu 2: Các định nghĩa trên của những bộ môn khoa học khác nhau:

- *Thạch nhũ*: thuật ngữ bộ môn Địa lí
- *Bazơ*: thuật ngữ bộ môn Hoá học
- *Ẩn dụ*: thuật ngữ môn Ngữ văn
- *Phân số thập phân*: thuật ngữ môn Toán học.

Những thuật ngữ trên chủ yếu dùng trong văn bản khoa học và công nghệ.

II. Đặc điểm của thuật ngữ

Câu 1:

Trong mỗi lĩnh vực khoa học, kĩ thuật, công nghệ mỗi thuật ngữ chỉ biểu thị bằng một khái niệm và ngược lại, mỗi khái niệm chỉ được biểu thị bằng một thuật ngữ. Đặc điểm này phù hợp với yêu cầu về tính chính xác, thống nhất, tính quốc tế của khoa học, kĩ thuật, công nghệ.

Câu 2:

Muối ở trường hợp (b) được dùng theo phong cách văn bản nghệ thuật, mang sắc thái biểu cảm. *Muối* ở trường hợp (a) là thuật ngữ, được dùng theo ngôn ngữ khoa học, không mang sắc thái biểu cảm. Như vậy, thuật ngữ không có tính biểu cảm.

III. Luyện tập

Câu 1:

- *Lực* là tác dụng đẩy kéo của vật này lên vật khác (Vật lý)
- *Xâm thực* là quá trình phá hủy lớp đất đá phủ trên mặt đất do các tác nhân như gió, sóng biển, băng hà, nước chảy... (Địa lý)
- *Hiện tượng hóa học* là hiện tượng sinh ra chất mới. (Hóa học)
- *Di chỉ* là những dấu vết của người xưa đã cư trú và sinh sống (Lịch sử).
- *Thụ phấn* là hiện tượng hạt phấn tiếp xúc với nhị hoa (Sinh học).
- *Lưu lượng* là lượng nước chảy qua mặt cắt ngang lòng sông ở một điểm nào đó, trong một giây đồng hồ (Địa lý).
- *Trọng lực* là lực hút của trái đất (Địa lý)
- *Khí áp* là sức nén của khí quyển lên bề mặt trái đất (Địa lý)
- *Thị tộc phụ hệ* là những dòng họ trong đó người đàn ông có quyền hơn người phụ nữ.
- *Đường trung trực* là đường thẳng vuông góc với một đoạn thẳng tại điểm giữa đoạn ấy (Toán học).

Câu 2:

Mặc dù có nét nghĩa nào đó giống với thuật ngữ *điểm tựa* trong Vật lý (trong vật lý, điểm tựa là điểm cố định của một đòn bẩy, thông qua đó lực tác động được truyền tới lực cản; ở đoạn thơ này, *điểm tựa* có nghĩa một chỗ dựa tin tưởng, gánh trọng trách) nhưng từ *điểm tựa* ở đây không được dùng với tư cách là một thuật ngữ Vật lý mà nó được dùng với tư cách là ngôn ngữ nghệ thuật.

Câu 3:

- Từ *hỗn hợp* trong câu (a) được dùng với tư cách thuật ngữ hoá học.
- Từ *hỗn hợp* trong câu (b) dùng như một từ ngữ thông thường.
VD: Trộn lẫn bột nghệ với sữa tươi đến khi được một hỗn hợp dẻo, mịn sau đó dùng để đắp lên mặt. (nghĩa thông thường)

Câu 4:

Cá là động vật có xương sống, ở dưới nước, bơi bằng vây, thở bằng mang. Như vậy, trong ngôn ngữ thông thường của chúng ta thì từ *cá* (*cá voi, cá heo*) không mang ý nghĩa chặt chẽ như định nghĩa của sinh học.

Câu 5:

Một trong những ý nghĩa cơ bản của thuật ngữ *thị trường* của Kinh tế học (*thị*: chợ - yếu tố Hán Việt) là chỉ nơi thường xuyên tiêu thụ hàng hoá; nhưng thuật ngữ *thị trường* (*thị*: thấy - yếu tố Hán Việt) của Vật lí lại khác hẳn: chỉ phần không gian mà mắt có thể quan sát được. Hiện tượng trên là hiện tượng đồng âm khác nghĩa vẫn thấy trong ngôn ngữ; nó chỉ vi phạm nguyên tắc một thuật ngữ - một khái niệm khi thuộc cùng một lĩnh vực chuyên môn. Trong những lĩnh vực khoa học, kĩ thuật, công nghệ khác nhau, có thể có những từ ngữ giống nhau về âm nhưng lại là những thuật ngữ với nội hàm khác nhau hoàn toàn.